UNHCR
The UN Refugee Agency

ЖИТТЯ НА ПАУЗІ: НАМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

УВКБ ООН Україна

ЛЮТИЙ 2023 РОКУ

Зміст

Подяка 2

Короткий зміст 3

Ключові висновки 3
Рекомендації 5

Дослідження намірів та перспектив ВПО 7

Вступ 7
Методологія 8
Ключові питання дослідження 10
Наміри повернення 10
Причини повернення 13
Фактори, що впливають на повернення 15
Проблеми інтеграції в місцеві громади 17

Подяка

Дані, використані в цьому звіті, були зібрані в межах поточного опитування щодо намірів і перспектив, проведеного УВКБ ООН в Україні в партнерстві з українською НУО «Право на захист» і в тісній співпраці зі Світовим банком.

Ми вдячні за активну участь і підтримку партнерам УВКБ ООН, місцевій владі, громадянському суспільству, міжнародним організаціям і донорам. Насамперед УВКБ ООН хотіло би відзначити стійкість і силу переміщених осіб в Україні, які продовжують ділитися з нами своїми проблемами, страхами та сподіваннями.

НАШІ КОНТАКТИ

Email: ukrki@unhcr.org

веб-сайт: https://www.unhcr.org/ua/en

ФОТОГРАФІЯ НА ОБКЛАДИНЦІ:
Ремонт будинків, які постраждали під час бойових дій. ©УВКБ ООН

Короткий зміст

У цьому звіті представлені основні висновки, пов'язані з профілями та намірами ВПО на основі 2 900 інтерв'ю, проведених із внутрішньо переміщеними особами (ВПО) УВКБ ООН та БФ «Право на захист» (R2P) в Україні у період з 5 по 30 грудня 2022 року. Метою опитування щодо намірів та перспектив ВПО є збір первинних даних про профілі, наміри, ситуацію, потреби та перспективи ВПО в Україні, щоб забезпечити центральну роль їхніх голосів у дискусіях про довгострокові рішення щодо їхнього майбутнього, а також надати обґрунтовані відповіді для підтримки уряду України. Опитування щодо намірів ВПО проводитимуться регулярно для моніторингу та аналізу тенденцій та зміни ситуації, а також для надання інформації про пріоритети Секторальної робочої групи з питань повернення та реінтеграції біженців та ВПО згідно з Національним планом відновлення.

> ***Багато українців, які живуть за кордоном зараз вже повертаються додому. Ми, українці, переміщені у власній країні, теж хочемо повернутися додому».***
>
> – ВПО, яка проживає в місці компактного проживання у Львові

Ключові висновки

1 Незважаючи на суворі зимові обставини, пошкодження інфраструктури водо- та електропостачання та триваючий конфлікт і загрози безпеці, **12% респондентів планують повернутися додому назавжди протягом наступних трьох місяців**.

Плани щодо повернення значною мірою залежать від ситуації з безпекою та від того, чи знаходиться територія походження під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації. Повернення респондентів з областей, територія яких залишається під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації
(Луганська, Запорізька, Донецька та Херсонська області), протягом наступних трьох місяців є менш вірогідним.

Протягом наступних трьох місяців **повернення відбуватиметься здебільшого в напрямку північних областей**, де було зафіксовано більшу кількість повернень, і де загальна ситуація з безпекою більш стабільна, а також **до Миколаївської** області, де останнім часом ситуація з безпекою покращилася.

Більшість респондентів, які планують повернутися протягом наступних трьох місяців, планують повернутися туди ж, де вони жили до 24 лютого (96%), і з усіма членами сім'ї (74%). Сім'ї з дітьми менш імовірно, що повернуться протягом наступних трьох місяців, ніж сім'ї без дітей.

2 **Доступ до належного житла є основним фактором і перешкодою для сталого та гідного повернення** до районів походження, які більше не перебувають під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, та де ситуація з безпекою покращилася.

Хоча основною перешкодою для повернення є загальні проблеми безпеки через триваючу війну, **доступ до належного житла є наступною основною причиною, чому респонденти планують повернутися, і це є основним фактором, який впливає на рішення повернутися на територію походження**. В усіх областях походження відсутність доступу до належного житла є найбільш часто згадуваною перешкодою для гідного та сталого повернення переміщених осіб. Після житла (80%) основними факторами для повернення є **доступ до основної інфраструктури водо- та електропостачання (76%), медичних послуг (70%) та роботи (66%)**.

Відсутність належного житла в районі походження (32%) також є основною причиною того, чому 7% респондентів втратили надію колись повернутися. Серед респондентів, які не мають надії на повернення, 38% зазначають, що їхній будинок у районі походження повністю зруйнований, тоді як середня кількість респондентів у країні, які зазначають, що їхній будинок зруйнований, становить 10%.

3 Хоча більшість респондентів планують або сподіваються одного дня повернутися (79%), основні перешкоди для повернення (безпека, житло та інфраструктура), можливо, не будуть усунуті найближчим часом. **88% респондентів, які не планують повертатися протягом наступних трьох місяців, планують залишатись у поточному місці переміщення, і серед них 7% зазначають, що вони більше не сподіваються повернутися до місць свого походження**, що означає, що значна кількість ВПО потребуватиме середньострокових та довгострокових рішень у своїх поточних місцях переміщення.

Більшість респондентів, які не мають планів для повернення найближчим часом, планують залишитися на своєму поточному місці. Хоча деякі респонденти зазначають, що вони не стикаються з серйозними проблемами локальної інтеграції, **головними перешкодами для місцевої інтеграції є відсутність роботи та джерел доходу (25%), відсутність належного та стабільного житла в районі переміщення (10%) та відсутність підтримки з розширення можливостей громади (10%).**[1]

Ситуація в районі походження має сильніший вплив на рішення повернутися, ніж виклики, з якими стикаються ВПО в країні перебування. Однак респонденти повідомлять про **відсутність належного житла (58%), перешкоди для доступу до медичних закладів (54%) та відсутність можливостей роботи (51%) у районах переміщення** як про **важливі фактори, які можуть вплинути на рішення одного дня повернутися**. Ці виклики не лише є перешкодами для місцевої інтеграції в районах переміщення, але, якщо їх не вирішити, вони можуть також стати фактором, що спонукає до повернення в райони, де ще не створені умови для гідного та сталого повернення.

1. Розширення прав і можливостей громади працює через посилення впливу громади на структури та політику, які впливають на життєвий досвід громади та її членів. Збільшення впливу часто відбувається через партнерство між владою та іншими членами громади. На практиці цього можна досягти через громадські центри, громадські організації, громадських фасилітаторів тощо.

Рекомендації

1 Підтримка **доступу до житлових рішень** для людей, чиї домівки були пошкоджені або зруйновані під час війни, є пріоритетом для уряду України та його партнерів.

Доступ до належного житла є найбільшою перешкодою для гідного та сталого повернення переміщених осіб після забезпечення безпеки та залежить від того, чи залишається територія під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації. Потрібні заходи для **розширення пулу підтримки, доступної для людей, які гостро потребують допомоги з ремонтом, відновленням та відбудовою своїх будинків, включаючи біженців і ВПО, які прагнуть повернутися додому**, але зараз не можуть, оскільки вони не мають фізичного будинку чи квартири, куди можна повернутися.

Прикладом такої ініціативи є «Україна – це дім». **«Україна – це Дім» створить нову платформу для співпраці під керівництвом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури у партнерстві з УВКБ ООН, метою якої є полегшення доступу до житлових рішень для людей, чиї будинки були пошкоджені або зруйновані під час війни.** Платформа базується на постійних зусиллях уряду щодо розробки схем компенсації для людей, чиї будинки були пошкоджені або зруйновані під час війни, а також на багаторічному лідерстві УВКБ ООН у гуманітарному кластері з питань житла в Україні та партнерстві з низкою місцевих, національних та міжнародних зацікавлених сторін. Відповідно до загальних цілей і бачення національного плану уряду щодо відновлення «Україна – це Дім» надасть ефективні інструменти для координації та спрямування підтримки, яка допоможе людям отримати доступ до життєво важливої інформації та допомоги для ремонту й відновлення будинків завдяки використанню нових технологій, інновацій та екологічно безпечних методів.

2 Незважаючи на те, що перешкоди та фактори, що сприяють поверненню, відносно однакові в різних районах походження, потреби та профілі переміщених осіб відрізняються, і підтримка, яку потребуватимуть місцеві органи влади та громади, залежить від місцевої ситуації. **Моделі надійних рішень повинні бути локалізовані та мають базуватися на потребах** населення та ситуації на даній території, що вимагає поєднання підходу, орієнтованого на місцевість, і підходу, орієнтованого на людину.

Немає універсального підходу до довготривалих рішень і гідного та сталого повернення. **Створення програм для довгострокових рішень має ґрунтуватися на голосі людей і бути децентралізованим, керуватись наявними можливостями місцевих органів влади, відповідальних за надання послуг, громадянського суспільства та приватного сектору.** Щоб зусилля з децентралізації могли ефективно сприяти довгостроковим рішенням у певному місці, слід враховувати такі моменти:

- Специфічні потреби переміщених осіб і дані про перешкоди для повернення та місцевої інтеграції, включно з даними та висновками, наведеними в цьому звіті, повинні слугувати основою для планування довгострокових рішень на основі місцевості.
- Ситуація переміщення для кожного повернення або місця переміщення має бути інтегрована в **місцеві плани відновлення та розвитку** і враховуватись в децентралізованих програмах.
- Можливості переміщених осіб та місцевих громад, бізнесу та громадянського суспільства слід використовувати як зацікавлені сторони у **підходах, орієнтованих на громаду,** для створення довготривалих рішень.

Потрібні додаткові місцеві ініціативи та програми для підтримки переміщених осіб, приймаючих і переміщених громад, а також місцевих органів влади через:

- Виявлення потреб і прогалин, які є перешкодами та факторами для повернення й довгострокових рішень на місцевому рівні.
- Зосередження на розробці програм на місцевому рівні на основі потреб населення, ситуації та підтримки, доступної в кожній області, і, паралельно, розробка програми для поточної гуманітарної допомоги таким чином, щоб вона підтримувала інтеграцію переміщених осіб і осіб, які повернулися, у національні системи.
- Дії в якості каталізатора і організатора, які надають заснований на фактичних даних аналіз секторів, які потребують додаткової підтримки для створення сприятливих умов для повернення або інтеграції ВПО, і висвітлення цього для національних органів влади, учасників розвитку, міжнародних фінансових установ (МФУ), двосторонніх донорів та інвесторів приватного сектора.

3 Хоча більшість ВПО мають намір і сподіваються повернутися додому одного дня, коли критичні перешкоди для повернення будуть усунені, цей варіант наразі є неможливим для багатьох осіб через триваючі військові дії в районах походження та масштабів руйнування житла та базової інфраструктури. **Додаткова підтримка ВПО, муніципалітетів та** громад, які приймають значну кількість переміщених осіб, повинні сприяти тимчасовій або довгостроковій місцевій інтеграції ВПО.

Більшість респондентів-переміщених осіб вказують на те, що вони стикаються з деякими проблемами для місцевої інтеграції там, де вони зараз проживають. Оскільки більшість ВПО, з якими проводилися консультації, стверджують, що наразі вони не планують повертатися, для цього необхідно розробити додаткові програми **вирішення проблем, які постають перед ВПО на шляху до самодостатності та місцевої інтеграції в місцях переміщення, а також щоб уникнути того, щоб ці виклики стали стимулом** для повернення до небезпечних і негідних умов або для подальшого переміщення через кордони для пошуку міжнародного захисту за кордоном.

Основні перешкоди, які необхідно усунути, є відсутність роботи та джерел доходу (25%), належного та стабільного житла (10%) та підтримки громади (10%). Лише 29% респондентів працездатного віку наразі працюють у районі переміщення, а 47% респондентів описують свої поточні житлові умови як гірші чи значно гірші, ніж у місцевості походження. Зберігаючи гуманітарну допомогу для найбільш уразливих ВПО, підтримка повинна бути пріоритетною для приймаючих муніципалітетів і місцевих громад, щоб сприяти самозабезпеченню та місцевій інтеграції, шляхом розробки й реалізації:

- Ініціативи з підтримки працевлаштування, які задовольняють особливі потреби та профілі переміщених осіб і відповідають попиту на ринку праці, щоб доповнити та збільшити потенціал послуг, що надаються місцевою владою та приватним сектором.
- Додаткових рішень по догляду за дітьми, оскільки за словами ВПО, з якими проводилися консультації, вибір можливостей догляду за дітьми є однією з головних перешкод для доступу до роботи (38%).
- Тимчасових та довгострокових житлових рішень, включаючи збільшення доступного житлового фонду, модульні будинки, цільові грошові програми (орендна плата, депозит, оренда, витрати ріелторів), фінансова підтримка приймаючих сімей (таких як «Прихисток»), а також каталітична та координаційна підтримка від фінансових установ, інвесторів та двосторонніх донорів.
- Проектів розширення можливостей та участі громади, включаючи центри інтеграції та багатофункціональні громадські простори та центри.

Дослідження намірів та перспектив ВПО

Вступ

З моменту вторгнення Російської Федерації в Україну в лютому 2022 року майже третина населення, яке проживало в Україні, залишається вимушено переміщеним зі своїх домівок. Тривають смертоносні обстріли та ракетні атаки, що спричиняють руйнування, поранення та загибель мирного населення в різних районах України. Військові дії продовжують знищувати критично важливу інфраструктуру, залишаючи мільйони людей без доступу до основних життєво важливих послуг, таких як медичні послуги, вода, електроенергія та газ.

Хоча більшість біженців і велика кількість ВПО все ще є переміщеними особами, особи, переміщені за кордоном та в межах України, продовжують повертатися до місць свого походження під час війни або висловили чіткий намір чи надію повернутися додому. Щоб отримати інформацію про основні виклики та сприятливі фактори, що впливають на наміри внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні, УВКБ ООН та Світовий банк спільно ініціювали серію опитувань щодо намірів та перспектив ВПО. Метою опитувань є збір первинних даних про профілі, наміри, ситуації, потреби і перспективи ВПО в Україні, щоб забезпечити центральне місце їхнього голосу в обговореннях довгострокових рішень щодо їхнього майбутнього, а також для інформування про програмування та пріоритети галузевої робочої групи з питань біженців на основі фактичних даних та повернення й реінтеграція ВПО відповідно до Національного плану.

Цей звіт представляє основні результати першого раунду збору даних щодо намірів ВПО повернутися в Україну та доповнює Регіональні звіти УВКБ ООН про наміри та перспективи біженців. Звіт має на меті встановити вихідні дані щодо поточних профілів і перспектив переміщених осіб в Україні. Опитування щодо намірів ВПО проводитимуться на регулярній основі в координації та на додаток до збору та аналізу даних щодо інших довгострокових рішень щодо біженців і ВПО, щоб своєчасно відслідковувати й аналізувати тенденції та зміни в ситуації та відповідно коригувати плани реагування.

Методологія

2900
респондентів

77%
респондентів - жінки

2,6
середня кількість людей у родині

У період з 5 по 30 грудня 2022 року УВКБ ООН та Право на захист (R2P) провели загалом 2 900 телефонних інтерв'ю з ВПО, які проживають та проживали в Україні до початку міжнародного збройного конфлікту в лютому 2022 року. Респонденти були відібрані на основі стратифікованої вибірки з бази даних УВКБ ООН щодо реєстрації ВПО, і їх попросили дати згоду на участь у структурованих інтерв'ю, щоб краще зрозуміти їхню ситуацію, майбутні плани та очікування. Стратифікацію проводять на рівні області походження (на основі дванадцяти найбільш постраждалих від війни областей північного, південного та східного макрорегіонів та міста Києва), щоб гарантувати, що результати є репрезентативними для цільової групи населення на обласному рівні.

Більшість голів домогосподарств, зареєстрованих у базі даних реєстрації УВКБ ООН, — жінки. Таким чином, вибірка респондентів переважно складається з жінок, де 77% респондентів – жінки. 50% сімей, представлених у вибірці, мають дітей, залежних від доходів родини. В середньому домогосподарство на момент його переміщення складалося з 2,63 особи, з яких 31% складали діти та 20% літні люди старше 60 років.

Результати опитування доповнюються якісними даними обговорень у фокус-групах, які відбулися в п'яти областях, щоб зафіксувати досвід учасників переміщення та зрозуміти фактори, що впливають на їхні плани, що в свою чергу допомогло інтерпретувати деякі кількісні результати. Похибка на обласному рівні не перевищує 7%, за винятком Житомирської області (38 респондентів, похибка 16%) та Києва (105 респондентів, похибка 10%), де цільової кількості респондентів не було досягнуто через велику кількість осіб, які повертаються. Похибка для всієї вибірки становить 2%. Загальний показник відповідей становить 40 відсотків.

Результати, представлені в цьому звіті, слід інтерпретувати відповідно до обмежень методології та постійних переміщень внутрішньо переміщених осіб в межах України:

- Вибірка для опитування базується на реєстрації, яку проводить УВКБ ООН, для отримання грошової допомоги. ВПО має відповідати одному або декільком критеріям уразливості2, щоб бути зареєстрованим у базі даних, а центри реєстрації не охоплюють усю країну, а це означає, що вибірку, використану для опитування, не обов'язково екстраполювати на сукупність ВПО в Україні в цілому.
- Результати відображають ситуацію та наміри ВПО на момент збору даних, які згодом можуть змінитися залежно від широкого кола факторів.

Маючі на меті спростити подальше використання та аналіз даних, отриманих під час опитування, в Microdata Library УВКБ ООН буде оприлюднено повний опитувальник з проведеного опитування та анонімізована версія мікроданих.

2 Для отримання грошової допомоги особа має бути ВПО і також має підпадати під один або кілька наступних критеріїв уразливості: а) домашні господарства, очолювані однією особою, яка має щонайменше двох неповнолітніх дітей або членів сім'ї віком від 60 років; б) люди похилого віку (старші 60 років), які очолюють домогосподарства; в) домогосподарства з однією або декількома особами, що мають особливі потреби, та/або г) прийомні сім'ї, які здійснюють догляд за дітьми без супроводу або розлученими з сім'єю дітьми.

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ВІКОМ ТА СТАТТЮ

СТРУКТУРА ДОМОГОСПОДАРСТВ ЗА ВІКОМ

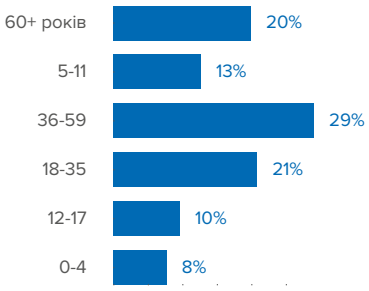

СКЛАД РОДИНИ

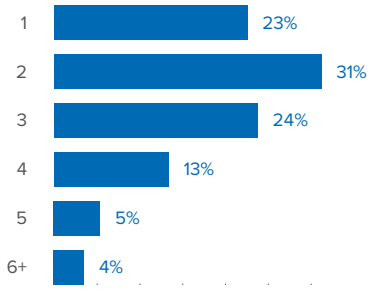

КІЛЬКІСТЬ РЕСПОНДЕНТІВ ЗА ОБЛАСТЯМИ ПОХОДЖЕННЯ

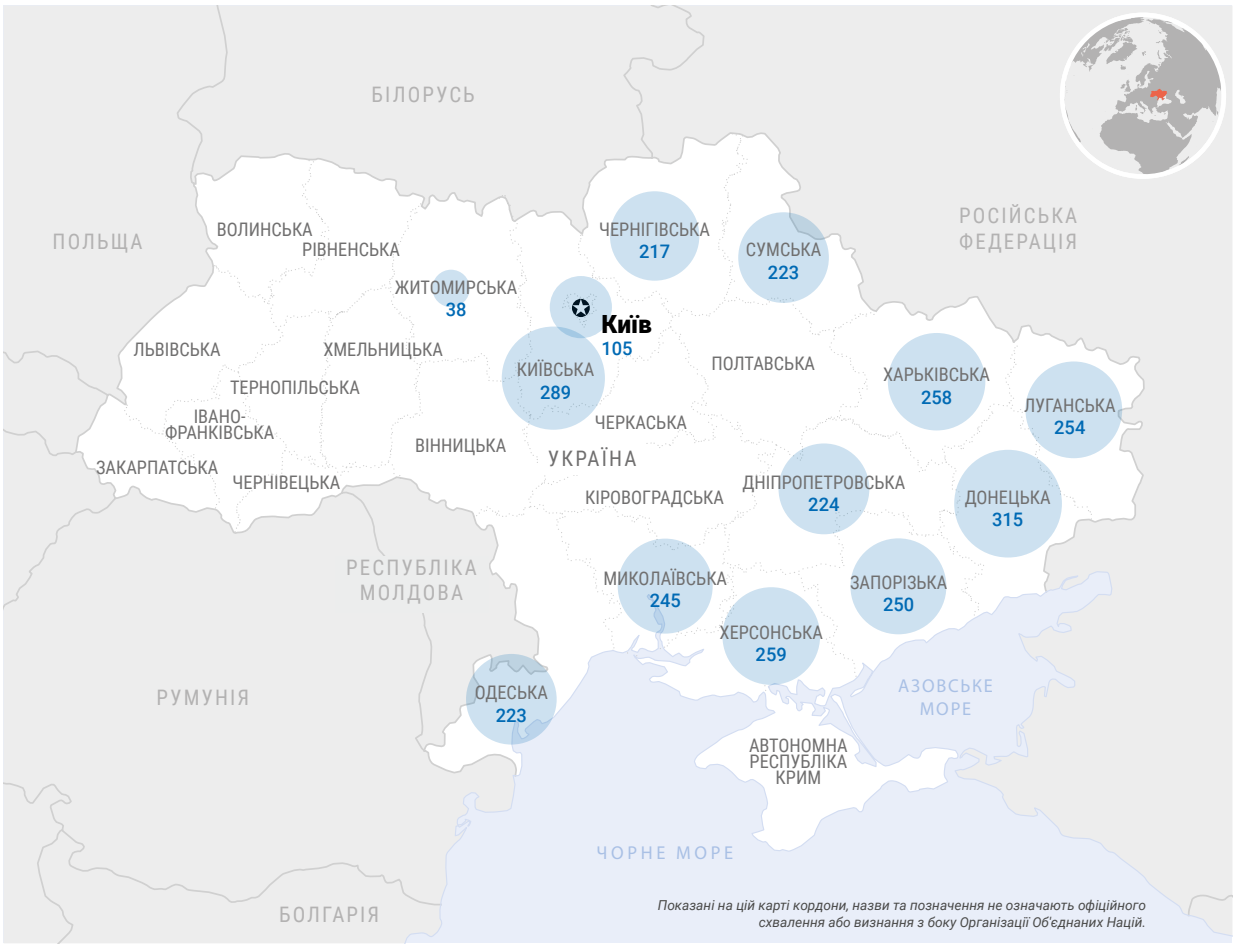

Ключові питання дослідження

- Які наміри або плани щодо повернення ВПО в короткостроковій/середньостроковій/довгостроковій перспективі і як вони змінюються з часом?
- Які відмінності в особливостях і поточній ситуації осіб, які мають намір повернутися в коротко/середньо/довгостроковій перспективі, і тих, хто не має наміру повертатися?
- Які основні сприятливі фактори впливають на наміри ВПО повернутися? Які існують відмінності залежно від регіону походження?
- Які основні виклики місцевої інтеграції для ВПО? Чи існує ризик того, що ці виклики стануть поштовхом для повернення?

Наміри повернення

Більшість респондентів здатні прийняти обґрунтоване рішення про повернення, причому 75% заявили, що мають достатньо інформації, щоб прийняти рішення про повернення. З 2 900 респондентів **12% планують повернутися на батьківщину протягом наступних трьох місяців, 67% сподіваються повернутися одного дня, 9% ще не визначилися, 7% не мають надії повернутися додому**, а 5% вважають за краще не відповідати на запитання.

12%

планують повернутися в наступні три місяці[3]

Більшість респондентів, які планують повернутися протягом наступних трьох місяців, планують повернутися туди ж, де вони жили до 24 лютого (96%), і з усіма членами сім'ї (74%). Сім'ї з дітьми мають менше шансів повернутися протягом наступних трьох місяців, ніж сім'ї без дітей. **Плани щодо повернення значною мірою залежать від ситуації з безпекою та від того, чи залишається район походження під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації.** Респонденти з областей, територія яких залишається під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації (Луганська, Запорізька, Донецька та Херсонська), мають менше шансів повернутися протягом наступних трьох місяців. Протягом наступних місяців **повернення відбуватиметься здебільшого в північні області**, куди вже повернулося багато людей та де загальна ситуація з безпекою стабільніша, **а також у Миколаївську область,** де ситуація з безпекою нещодавно покращилася.

«Ми відчуваємо велику невизначеність щодо потенційного повернення. З одного боку, ми б дуже хотіли повернутися якнайшвидше, але з іншого боку ми дійсно не знаємо, коли ситуація дозволить нам повернутися. Ми не плануємо коротко- чи середньо- чи довгострокове повернення, але ми живемо одним днем»,

– сім'я ВПО в Івано-Франківську

3. Плани щодо повернення протягом наступних трьох місяців відносяться до періоду з січня по березень 2023 року, оскільки опитування проводилося в грудні 2022 року.

НАМІРИ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ

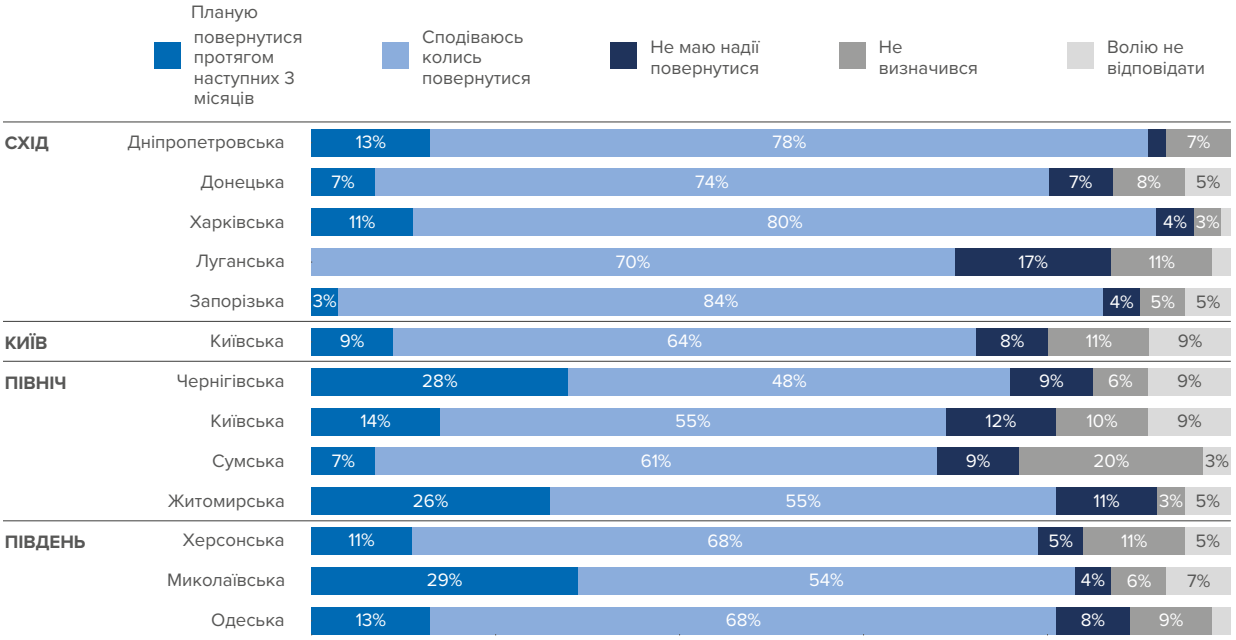

67%

сподіваються повернутися одного дня

У той час як лише 13% респондентів планують повернутися протягом наступних трьох місяців, **67% все ще сподіваються колись повернутися на батьківщину, якщо дозволить ситуація. Ситуація з безпекою та те, чи залишається територія походження під тимчасовим військовим контролем Російської Федерації, не значним чином впливає на надію людей повернутися одного дня,** оскільки ці фактори все ще мінливі та динамічні. Відповідно, надія на повернення є відносно високою серед респондентів із територій, які наразі все ще тимчасово контролюються Російською Федерацією.

Житлові умови в районі походження, однак, **сильно впливають на надію одного дня повернутися.** Це пояснює, чому надія повернутися одного дня все ще відносно слабка серед респондентів з територій, де вже не ведуться активні бойові дії або які були повернуті під контроль Уряду України кілька місяців тому, наприклад Київська, Чернігівська та Житомирська області та місто Київ. У середньому 37% респондентів, які не мають надії повернутися до цих областей, вказують, що їхні будинки повністю зруйновані, тоді як загальний середній показник у цьому опитуванні становить 10%.

9%

не визначилися щодо повернення

9% респондентів ще не визначилися щодо свого наміру повернутися. **Респондентам, чиї райони походження знаходяться поблизу нинішньої лінії фронту або кордону з Російською Федерацією, швидше за все, буде важче визначитись щодо повернення** через непередбачуваність ситуації та, як наслідок, почуття незахищеності. Наприклад, респонденти Сумської області відносно нерішучі щодо повернення порівняно з ВПО з областей, де відбуваються активні бойові дії та постійні обстріли, де респонденти чіткіше висловлюють намір не повертатися найближчим часом. У той час як Сумська область була повернути під контроль уряду України в квітні, близькість до кордону з Російською Федерацією посилює вже існуючі рівні непередбачуваності та невизначеності конфлікту.

7%

не мають надії повернутися

7% респондентів вже не мають надії колись повернутися. Основною причиною, чому ці респонденти втратили надію колись повернутися, є відсутність належного житла в районі походження (32%). Серед респондентів, які не мають надії колись повернутися, 38% вказують, що їхній будинок у районі походження повністю зруйнований, тоді як середня кількість респондентів, які вказують, що їхній будинок зруйнований, становить 10%. Цей відсоток особливо високий для Східного макрорегіону, де спостерігається високий рівень руйнувань. Наприклад, 17% респондентів Луганської області вже не мають надії на повернення, а 29% вказують, що їхній будинок у районі походження повністю зруйнований, що значно вище, ніж зазначається у середньому. Подібні тенденції спостерігаються і для північних областей, де будинки та майно були пошкоджені та зруйновані протягом перших місяців війни.

12%

планують тимчасово відвідати місце походження

Більшість респондентів (61%) ніколи не відвідували місця свого походження з моменту переміщення після лютого 2022 року. Респонденти з областей, які залишаються під тимчасовою військовою окупацією Російської Федерації, рідше відвідували своє місце походження після свого переміщення після лютого 2022 року: Луганська (98%), Херсонська (88%), Запорізька (87%) та Донецька (79%). Респонденти з північних областей в середньому зазначають, що відвідували рідні місця частіше, ніж респонденти з інших регіонів. Основні причини, чому респонденти відвідували свої домівки, — це забрати речі та перевірити майно або загальну ситуацію в місцях свого походження. **Перевірка майна та загальна ситуація разом із відвідуванням родини також є основними причинами, чому респонденти планують короткочасно відвідати місце свого походження протягом найближчих місяців.** Проте лише **12% респондентів зазначили, що планують здійснити короткий візит протягом наступних трьох місяців.**

ЧИ ПЛАНУЄТЕ ВИ ТИМЧАСОВО ВІДВІДАТИ МІСЦЯ ПОХОДЖЕННЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ 3 МІСЯЦІВ?

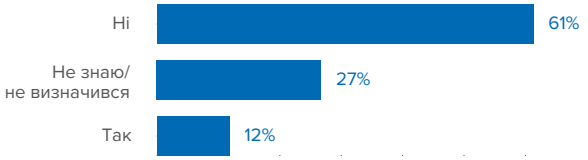

ЯКЩО ТАК, ТО ЯКА ГОЛОВНА ПРИЧИНА, ЧОМУ ВИ ХОЧЕТЕ ПОВЕРНУТИСЯ В МІСЦЯ ПОХОДЖЕННЯ (N=302)?

Причини повернення

Поліпшення ситуації з безпекою в районі походження (37%) є основною причиною, чому респонденти планують повернутися, особливо в районах, **де український уряд відновив контроль над територією походження (13%).**

Після загальних міркувань щодо безпеки, **доступ до нормальних умов житла (26%) є основною причиною у всіх областях, через яку респонденти планують повернутися**, а потім зазначається причина возз'єднання сімей (24%) та можливість працевлаштування (10%).

ЯКІ ГОЛОВНІ ПРИЧИНИ, ЧОМУ ВИ МАЄТЕ НАМІР ПОВЕРНУТИСЯ НАЗАВЖДИ ДО МІСЦЯ СВОГО ПОХОДЖЕННЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ 3 МІСЯЦІВ?

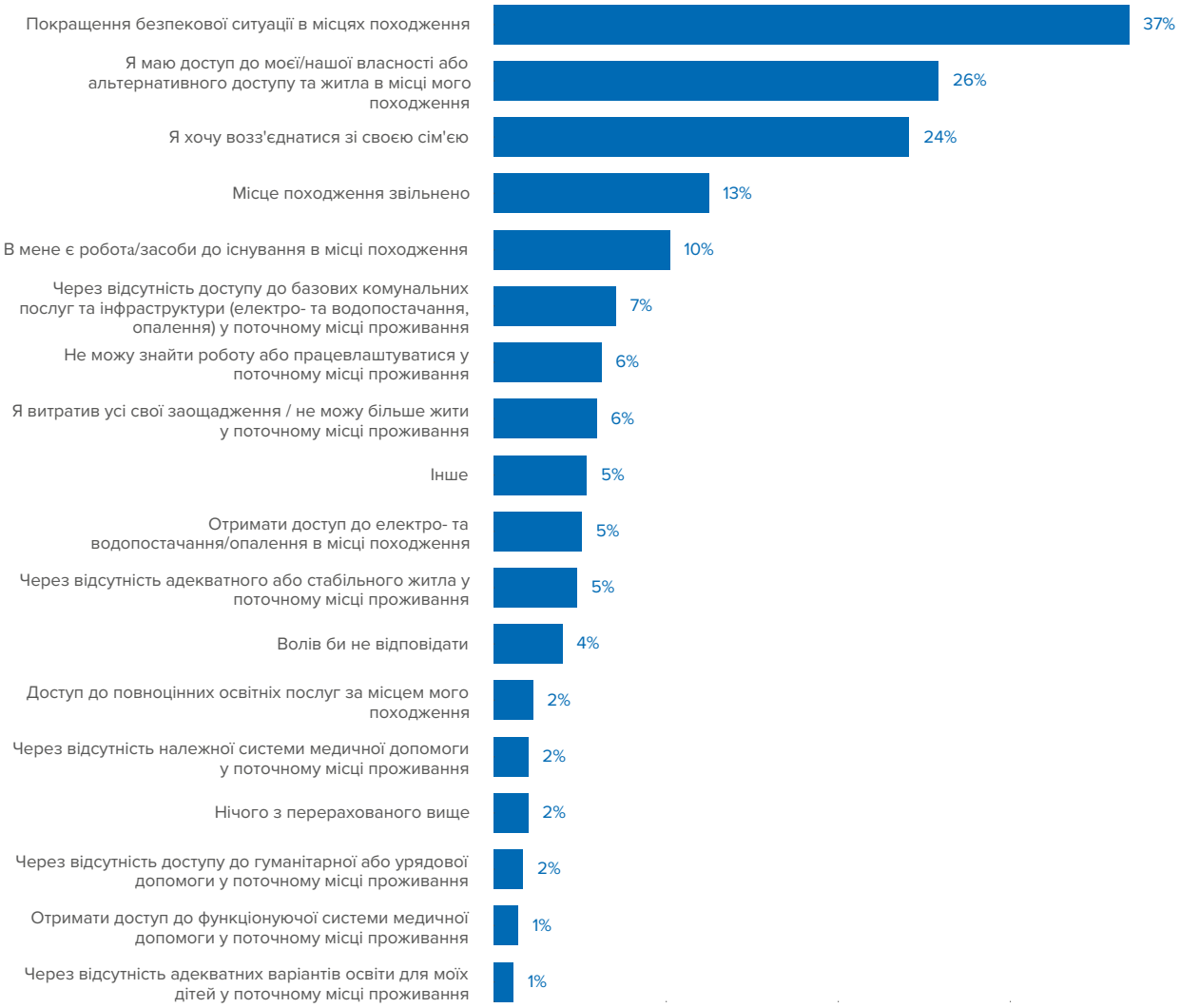

Більшість (84%) респондентів вказують, що вони є власниками житла в місцевості свого походження, а серед власників будинків принаймні 40% зазначають певний рівень пошкодження свого будинку: пошкоджений і придатний для проживання (20%), пошкоджений і непридатний для проживання (10%) або повністю знищений (10%).

> ***Район Сєвєродонецька зазнав значних руйнувань внаслідок конфлікту. Наш дім зруйнований. Нам нема куди повертатися».***
>
> – Жінка-ВПО в Івано-Франківську

УМОВИ ПРОЖИВАННЯ ЗА ОБЛАСТЯМИ

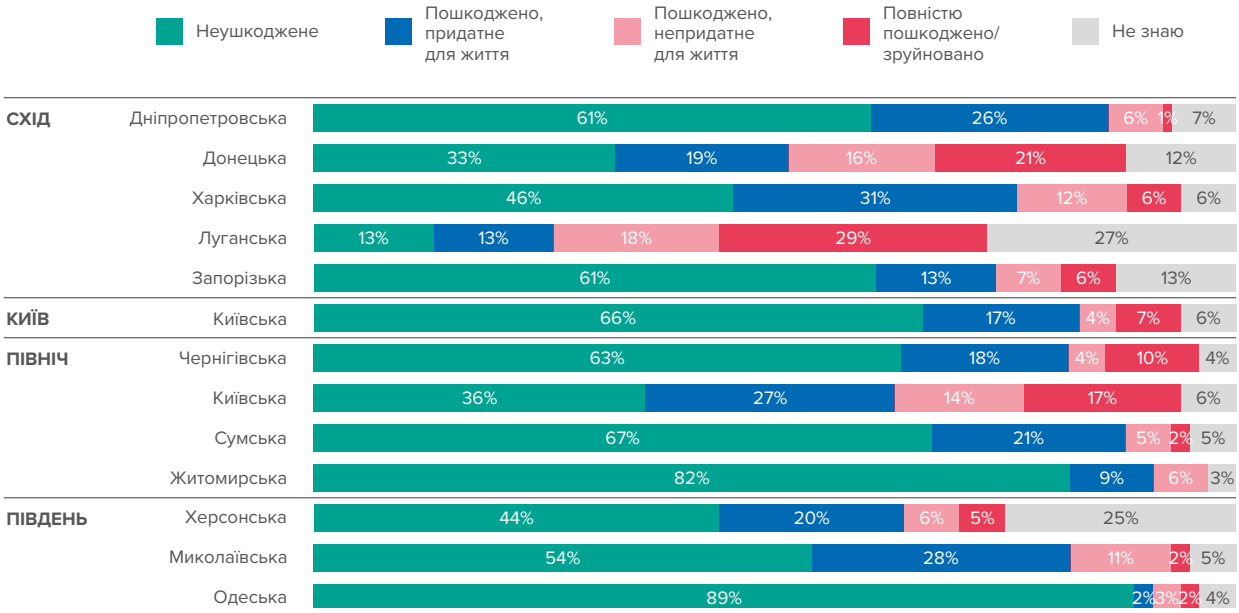

На намір повернутися сильно впливають житлові умови в районі походження. Респонденти, чий будинок все ще неушкоджений, мають більше шансів повернутися протягом наступних трьох місяців порівняно з респондентами, чий будинок частково пошкоджений або повністю зруйнований: 69% респондентів, які планують повернутися в найближчі три місяці, зазначають, що їхній будинок цілий, тоді як лише 50% респондентів, які не планують повертатися в найближчі місяці, повідомляють, що їхній будинок цілий.

ПЛАНИ ПОВЕРНЕННЯ. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ЖИТЛОВИХ УМОВ

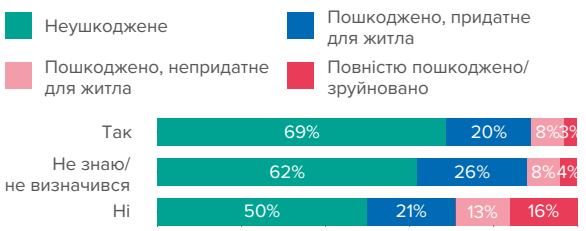

Фактори, що впливають на повернення

Головними факторами, що сприяють поверненню одного дня, є покращення ситуації з безпекою, припинення міжнародного збройного конфлікту та повернення під контроль уряду України території в районі походження. Ці три чинники є основними факторами для всіх областей походження.

Ситуація з безпекою на прифронтових територіях надто непередбачувана. Краматорськ під постійними обстрілами. Там надто небезпечно жити».

– Чоловік ВПО з Краматорська

На додаток до цих трьох факторів, **доступ до власності та житла (80%) є головним фактором повернення до місць походження.** Згідно із відповідями переміщених осіб, опитаних у цьому дослідженні, в усіх областях походження відсутність доступу до належного житла є найважливішою перешкодою для гідного та сталого повернення. Після питань житла основними факторами повернення є **доступ до основної інфраструктури водопостачання та електроенергії (76%), доступ до медичних послуг (70%) і доступ до роботи (66%).**

Нам знадобляться будівельні матеріали, щоб відбудувати наші будинки, і юридична допомога, щоб отримати компенсацію за наші зруйновані та пошкоджені будинки».

– ВПО, який проживає у Вінниці

Подібні перешкоди та фактори, що сприяють поверненню, були підтверджені під час обговорень у фокус-групах з респондентами-ВПО по всій країні. Проте занепокоєння **щодо відсутності (інформації про) правових механізмів компенсації за зруйноване та пошкоджене житло та мінне забруднення в районах повернення** часто згадувалися як фактори, які вплинуть на майбутнє рішення щодо повернення.

Ми пам'ятаємо ситуацію 2014 року і заміновані ліси під Сєвєродонецьком. Якщо ми хочемо залишитися в Україні і повернутися додому, чи означає це, що ми більше ніколи не зможемо гуляти з дітьми в сусідніх лісах?»

– ВПО із Сєвєродонецька

Хоча ступінь руйнування та ситуація з безпекою можуть відрізнятися від області до області, **засоби забезпечення повернення не відрізняються суттєво в різних областях походження**[4].

Умови проживання та проблеми, з якими ми тут стикаємося, не впливають на наше бажання повернутися. Наше бажання – повернутися додому. Коли проблеми в нашій місцевості будуть вирішені, ми повернемося».

– родина переселенців у Чернівцях

4. Профілі по областях були розроблені для визначення різниці у бар'єрах та чинниках, що впливають на рішення повернутися в області походження. Висновки представлені в профілях областей, можуть бути нерепрезентативними через меншу кількість респондентів за обраними індикаторами у профілях. Індикатори, за якими було опитано менше 25 респондентів (похибка менше 20%), не включені до обласних профілів..

РІШЕННЯ ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАСТУПНИХ ФАКТОРІВ

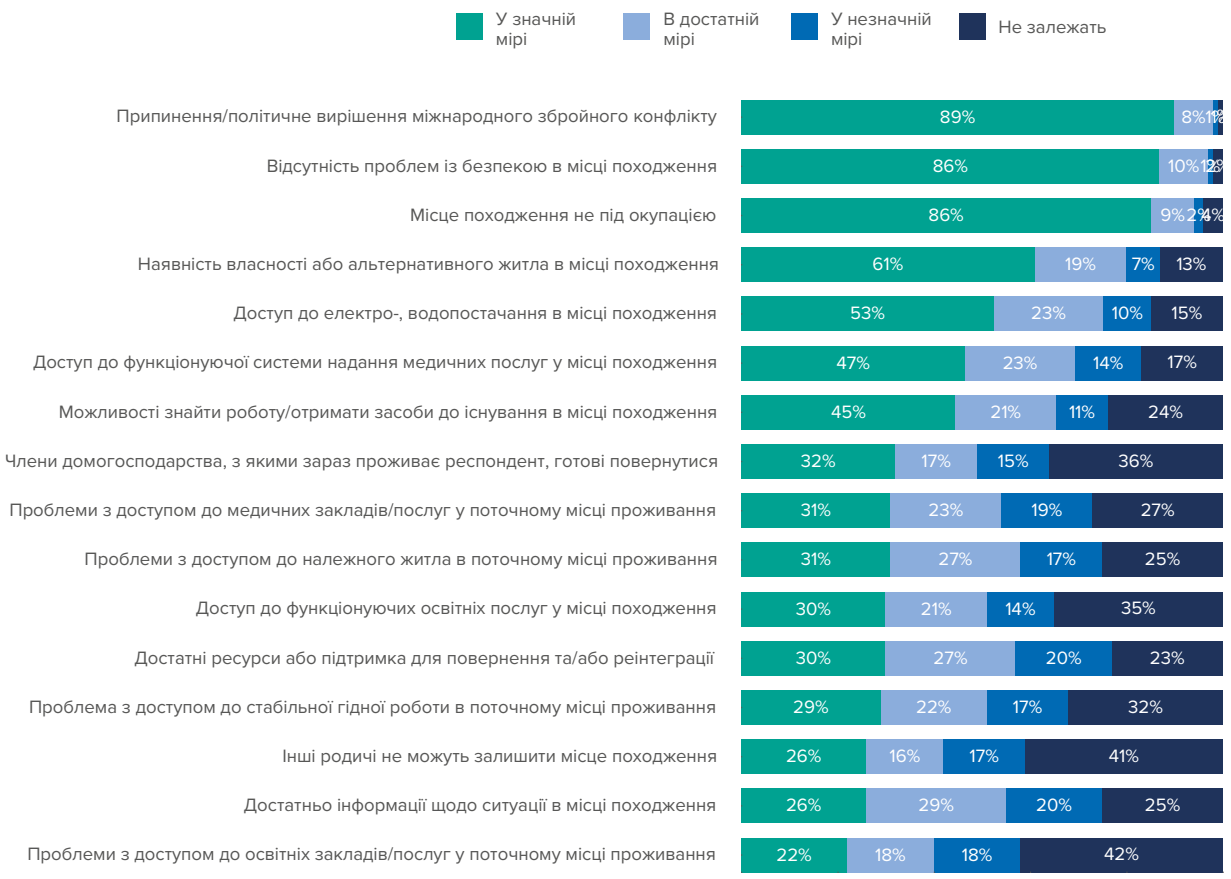

Фактори в районі походження сильніше впливають на рішення повернутися, ніж проблеми в районах переміщення. Проте більшість респондентів, які сподіваються одного разу повернутися, вказують, **що відсутність належного житла (58%), перешкоди для доступу до медичних закладів (54%) і відсутність можливостей для роботи (51%)** у місцях переміщення значно (або досить) суттєво можуть вплинути на їхнє рішення щодо повернення одного дня. Ці виклики є не лише перешкодами для місцевої інтеграції, але також можуть стати факторами, що спонукають до повернення, якщо їх не вирішити.

Проблеми інтеграції в місцеві громади

ЧИ Є ВАШЕ ТЕПЕРІШНЄ МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ПЕРШИМ МІСЦЕМ ПЕРЕМІЩЕННЯ З ПОЧАТКУ ВІЙНИ?

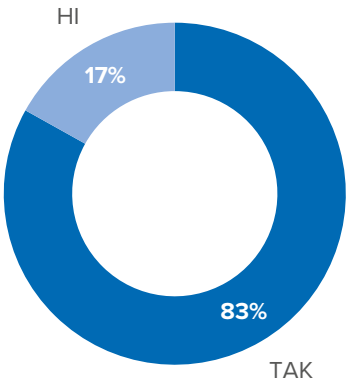

ЯКЩО ДО ЦЬОГО ВИ БУЛИ ПЕРЕМІЩЕНІ В ІНШЕ МІСЦЕ, ДЕ БУЛО ВАШЕ ПОПЕРЕДНЄ/ОСТАННЄ МІСЦЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ?

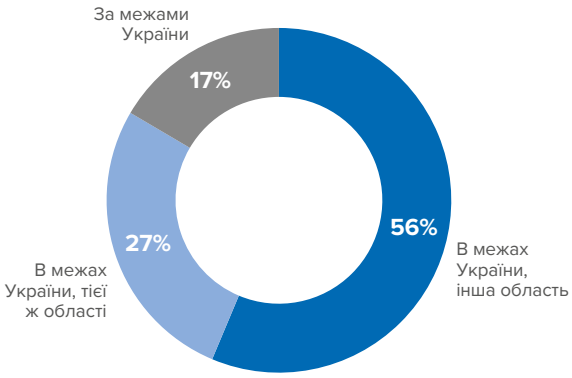

Більшість опитаних респондентів (62%) стали переміщеними особами до травня 2022 року, тоді як 5% респондентів переїхали протягом трьох місяців перед проведенням опитування. Переважна більшість респондентів (83%) зазначили, що їхнє нинішнє місце проживання є їхнім першим місцем переміщення, що свідчить про те, що **вторинне переміщення серед респондентів було обмеженим**. Серед тих респондентів, які попередньо перемістилися в інше місце, аніж теперішнє, більшість переміщалися в межах України, тоді як **лише 17% виїхали за кордон як біженці**. Однак, потрібно зауважити, що **частина українських біженців, які повертаються в країну, повертаються до інших місць, аніж місця свого постійного проживання**. Третій раунд опитування від УВКБ ООН на рівні областей щодо намірів українських біженців також показує, що 8% респондентів-біженців, які планують повернутися упродовж наступних трьох місяців, мають намір переїхати в інше місце в межах України, аніж місце їхнього походження. Для респондентів зі сходу України цей відсоток ще вищий (13%).

Більшість респондентів перемістилися в межах макрорегіону, звідки вони походять. Наявність сім'ї або друзів та близькість до дому є двома основними причинами, чому респонденти вирішили залишитися в місці, в якому вони зараз мешкають. **Більшість респондентів (88%), які не планують повертатися найближчим часом, мають намір залишитися в нинішньому місці переміщення.** Деякі з цих респондентів не мають надії або наміру коли-небудь повернутися і планують інтегруватися у місцеву громаду свого нинішнього місця проживання.

Моя сім'я та діти щасливі тут і хочуть уже залишитися. Ми бачимо тут наше майбутнє».

– ВПО, що мешкає у Львові

РОЗПОДІЛ РЕСПОНДЕНТІВ ПО ОБЛАСТЯХ ПЕРЕМІЩЕННЯ

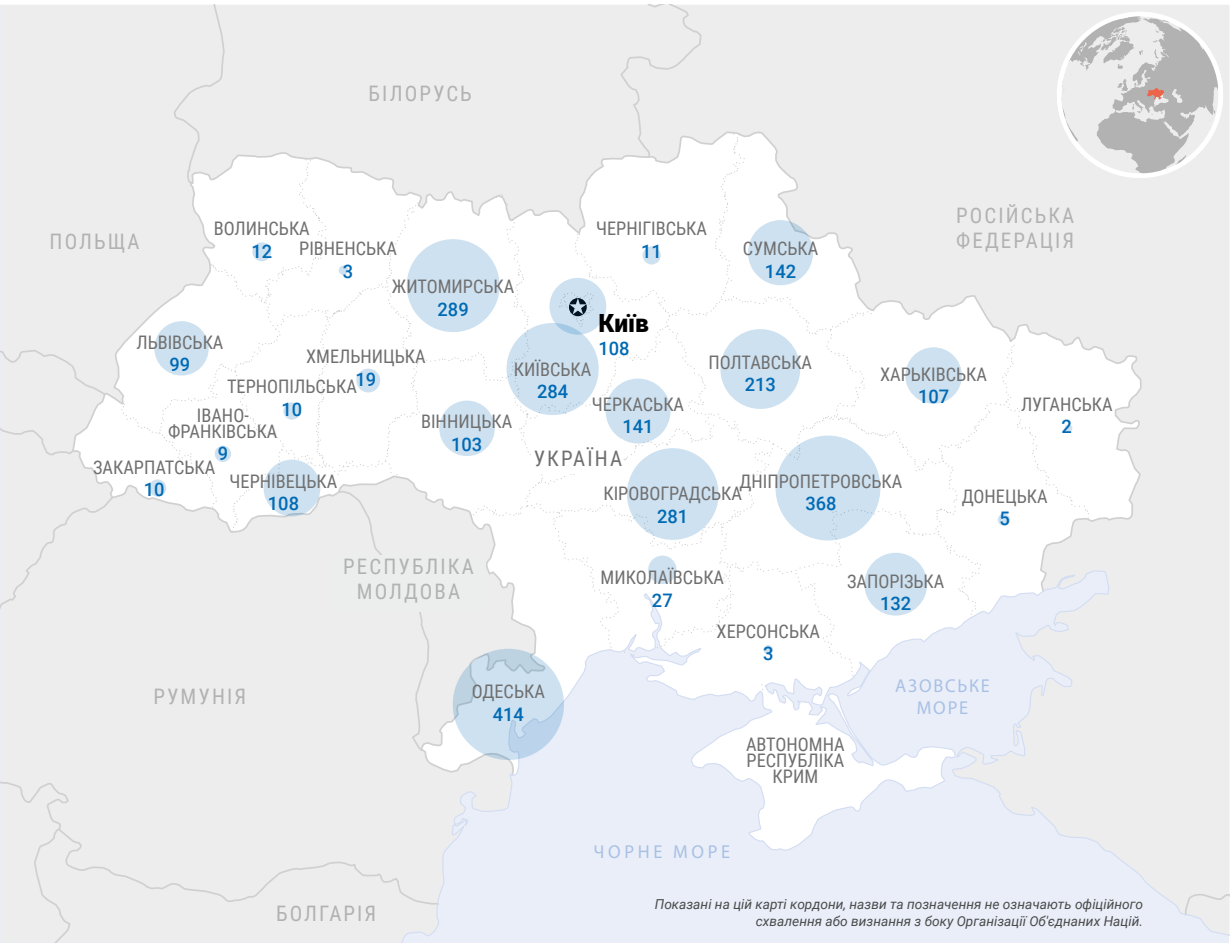

ВАШІ НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕСУВАННЯ, ОСКІЛЬКИ ВИ НЕ ПЛАНУЄТЕ ПОВЕРТАТИСЯ ДО МІСЦЯ ПОСТІЙНОГО ПРОЖИВАННЯ ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ 3 МІСЯЦІВ?

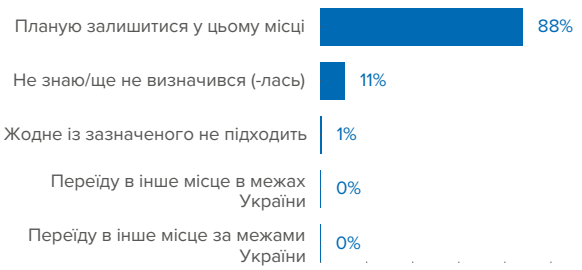

Хоча деякі респонденти й не вказали, що вони стикаються із серйозними проблемами з інтеграцією в місцеві громади, але **основними бар'єрами для такої інтеграції є відсутність роботи і джерел доходу (25%), відсутність належного й постійного житла (10%), а також відсутність участі й підтримки в поліпшенні соціальних можливостей із боку громади (10%)**. Хоча мирне співіснування між приймаючими та переміщеними громадами загалом не є серйозною проблемою, учасники фокус-груп згадують про випадки дискримінації та словесних образ, особливо по відношенню до російськомовних.

ОСКІЛЬКИ ВИ ПЛАНУЄТЕ ЗАЛИШИТИСЯ В ТОМУ Ж САМОМУ МІСЦІ, З ЯКОЮ ОСНОВНОЮ ПРОБЛЕМОЮ ВИ СТИКАЄТЕСЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ В МІСЦЕВІ ГРОМАДИ, І ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЯКОЇ ВАМ МОЖЕ ЗНАДОБИТИСЯ ПІДТРИМКА?

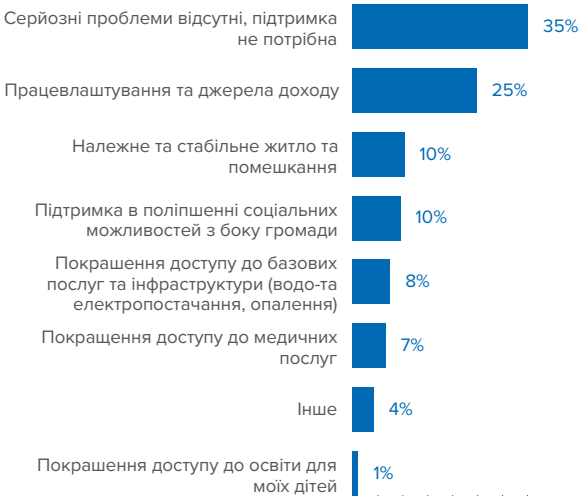

> ***Люди нам кажуть, що ми – мешканці сходу України – почали цю війну, та з наших дітей знущаються тому, що ми розмовляємо українською не досить добре».***
>
> – Жінка-ВПО із Луганська

Проблеми з інтеграцією в місцеві громади є відносно схожими в областях, котрі приймають ВПО. **Працевлаштування є основною проблемою**, про яку повідомляють респонденти в усіх областях. Однак спостерігаються і деякі відмінності. Респонденти, які наразі проживають у Дніпропетровській, Кіровоградській, Київській та Черкаській областях, стикаються з більшою кількістю проблем, пов'язаних із пошуком роботи та джерелом отримання доходу, ніж респонденти з інших областей. Відсутність постійного та належного житла є проблемою здебільшого в Полтавській та Черкаській областях. Респонденти, які проживають у Київській області, найбільше стикаються з проблемами щодо інтеграції в місцеві громади. Окрім неможливості знайти роботу респонденти доповіли про ще одну проблему з інтеграцією в місцеві громади – відсутність підтримки в поліпшенні соціальних можливостей зі сторони громади (наприклад, відсутність доступу до громадських просторів). Доступ до базових комунальних послуг та інфраструктури є більш значною проблемою в Одеській області порівняно з іншими областями. Нарешті, доступ до послуг з охорони здоров'я є проблемою, з якою люди найбільше стикаються в Запорізькій, Полтавській та Сумській областях порівняно з іншими областями

ОСКІЛЬКИ ВИ ПЛАНУЄТЕ ЗАЛИШИТИСЯ В ТОМУ Ж САМОМУ МІСЦІ, З ЯКОЮ ОСНОВНОЮ ПРОБЛЕМОЮ ВИ СТИКАЄТЕСЯ В ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ В МІСЦЕВІ ГРОМАДИ, І ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЯКОЇ ВАМ МОЖЕ ЗНАДОБИТИСЯ ПІДТРИМКА?

	Працевлаштування та джерело прибутку	Розширення прав і можливостей громад (загальні місця, групи ВПО і т.ін)	Покращений доступ до базової інфраструктури (водо- , тепло та енергопостачання)	Покращений доступ до освітньої системи для моїх дітей	Покращений доступ до медичних послуг	Стабільне та належне житло	Серйозні проблеми відсутні та допомога не потрібна	Інше
Черкаська	30%	5%	9%	2%	5%	15%	30%	5%
Дніпропетровська	27%	11%	6%	1%	6%	12%	34%	4%
Кіровоградська	27%	11%	9%	1%	5%	8%	33%	5%
Київська	30%	16%	6%	1%	7%	11%	26%	3%
Одеська	24%	5%	14%	2%	6%	12%	35%	4%
Полтавська	20%	8%	8%	2%	11%	15%	32%	3%
Сумська	15%	13%	10%	2%	10%	4%	37%	8%
Запорізька	22%	11%	5%		11%	5%	40%	7%
Житомирська	25%	8%	7%	1%	6%	6%	42%	6%

Дохід

Доступ до джерел отримання доходу є проблемою для більшості переміщеного населення, а залежність від соціальних виплат, пенсій та гуманітарної допомоги є дуже високою – **70% респондентів вказали, що рівень їхнього прибутку за останні три місяці був недостатнім для задоволення базових потреб**. Програми соціальної допомоги, пенсії, заощадження та допомога від гуманітарних організацій були вказані, як три головні джерела прибутку.

ТРИ ГОЛОВНИХ ДЖЕРЕЛА ДОХОДУ ВАШОГО ДОМОГОСПОДАРСТВА ЗА ОСТАННІЙ МІСЯЦЬ

Можливості працевлаштування

На цей час тільки 29% респондентів працездатного віку вдалося знайти роботу в місці, куди вони перемістилися, та **тільки 18% вказали, що заробітна плата є головним джерелом прибутку**. Відсутність можливості знайти гідну роботу та забезпечити догляд за дитиною є головним бар'єром у пошуку роботи.

ВИ ЗАРАЗ ПРАЦЮЄТЕ?

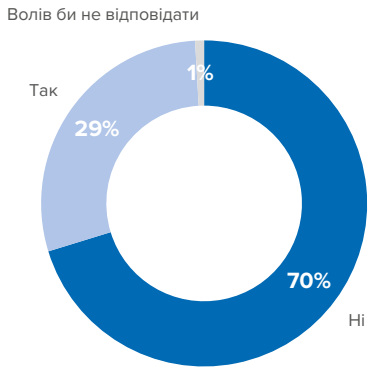

ЧОМУ ВИ ЗАРАЗ НЕ ПРАЦЮЄТЕ?

Знайти роботу у Вінницькій області досить важко. Коли роботодавці чують, що ти переміщена особа, вони навіть не розглядають варіант узяти вас на роботу. Вони вважають, що ми скоро повернемося до дому і їм доведеться знову шукати працівника. Вони навіть не дають мені шансу».

– Чоловік-ВПО з Вінниці

Основною проблемою є ціна оренди житла. Наприклад, я живу у квартирі з двома дітьми, тому що ми не хочемо залишатися в МКП. Я вже витратила всі свої заощадження. Без державної підтримки я не змогла б дозволити собі винаймати квартиру».

– Мати-одиначка у Львові

Житло

Більшість респондентів вказали, що вони орендують житло (46%) або їм надали житло приймаючі родини або інші ВПО (47%) у своєму теперішньому місці проживання. Тільки 5% респондентів вказали, що вони мешкають у МКП. Учасники фокус-груп вказали, що більшість ВПО надають перевагу оренді приватних помешкань, але **брак доступного житла в місцях переміщення є головною проблемою**. Ціни на ринку оренди житла є дуже високими та непередбачуваними, що дуже негативно впливає на відчуття стабільності та шанси інтегруватися в місцеві громади. Декілька учасників вказали, що вони щоденно бояться, що їх можуть виселити.

47% респондентів вказали, що їхні поточні умови проживання є гіршими або набагато гіршими, аніж у місцях їхнього постійного проживання. Головною причиною погіршення умов проживання це відсутність приватності та місця, або гірша якість помешкання загалом. Мешканці МКП вважають, що в цілому, їхні поточні умови проживання гірші (набагато гірші) аніж ті, що були. Респонденти, які живуть у приймаючих родинам, частіше вказують, що їхні житлові умови покращилися, якщо порівнювати з умовами вдома.

Більше половини респондентів у Дніпропетровській (59%), Вінницькій (58%), Львівській (52%) та Київській (51%) областях зазначили, що їхні житлові умови є гіршими або набагато гіршими, ніж у місцях, звідки вони виїхали. Тоді як у Сумській та Харківській областях найбільша кількість респондентів (11%) зазначили, що їхні поточні житлові умови покращилися в порівнянні з місцями постійного проживання.

ЧИ Є ВАШІ ЖИТЛОВІ УМОВИ КРАЩИМИ/ТАКИМИ Ж/ГІРШИМИ, НІЖ ВАШІ ЖИТЛОВІ УМОВИ В МІСЦІ ПОСТІЙНОГО ПРОЖИВАННЯ?

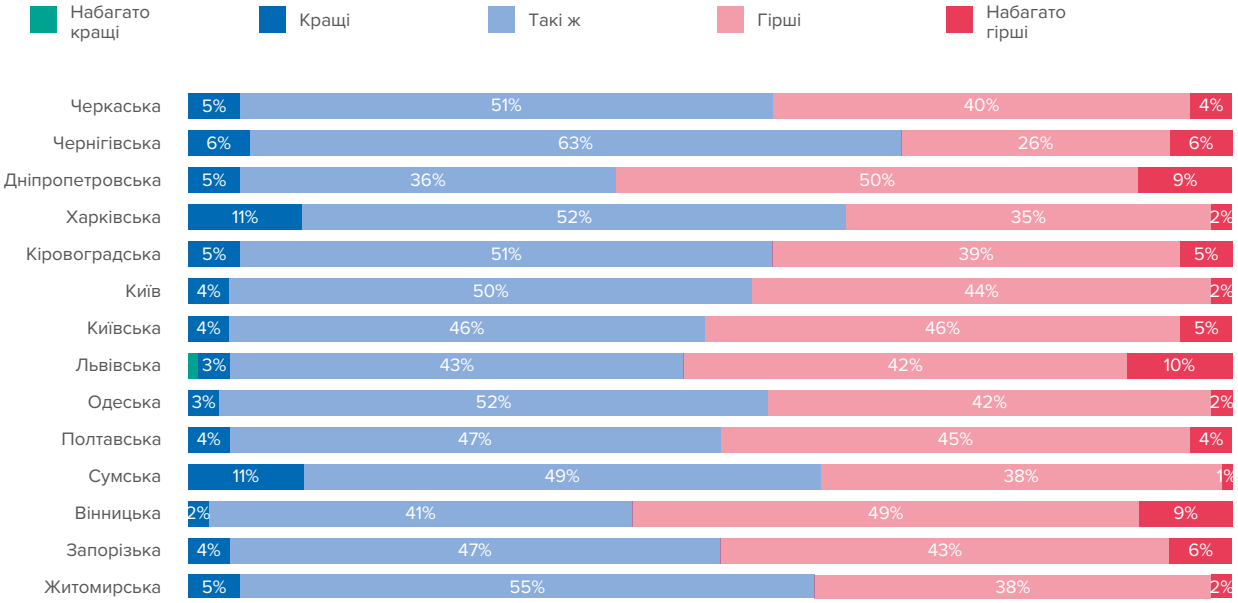

ЖИТТЯ НА ПАУЗІ: НАМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Лютий 2023 року.

UNHCR
The UN Refugee Agency

УВКБ ООН Україна
Контакти: ukrki@unhcr.org
https://www.unhcr.org/ua/en

Для отримання додаткової інформації дивись Портал операційних даних УВКБ по Україні:
https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine

@UNHCRKyiv | @UNHCRUkraine | @ unhcr_ukraine